

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Інститут «Академія мистецтв імені С.С. Прокоф'єва»
Кафедра музичного мистецтва**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту

_____ **М.І.Антоненко**

_____ 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ МУЗИКИ»**

освітній рівень	бакалавр
галузь знань	02 Культура і мистецтво
спеціальність (спеціалізація)	025 «Музичне мистецтво»
освітня програма	«Музичне мистецтво. Вокал» «Музичне мистецтво. Інструментальне виконавство»
тип дисципліни	обов'язкова

Київ – 2020 рік

Розробники: Зосім О. Л. – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичного мистецтва

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри музичного мистецтва

Протокол від 16 жовтня 2020 року № 1/2

Завідувач кафедри музичного мистецтва

Марченко В.В.

Погоджено:

Гарант освітньої програми

(підпис, ініціали, прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Розподіл годин за навчальним планом		
Кількість кредитів:	9	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	270		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	2-3	Лекції:	66	4
Семестр:	3-6	Практичні заняття:	124	6
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	2	Семінарські заняття:	58	-
самостійна робота:	4	Самостійна робота:	146	-
Форма підсумкового контролю:	екзамен	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри мистецтв, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою akademart@ukr.net.

2. Програма навчальної дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
Гармонія, сольфеджіо, історія виконавського мистецтва	Історія української музики, Музична критика, Основи електронної музики, Електроакустична музика, Музика в театрі, Мюзикл, рок-опера, Історія вокального мистецтва, Історія інструментального мистецтва

Мета вивчення дисципліни: опанування студентами характерними відомостями з такої царини педагогічної науки (загальної педагогіки), що вивчає особливості навчання, освіти та виховання особистості засобами музичного мистецтва й оснащення здобувачів освіти компетентностями стосовно залучення до нього

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 6. Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

ПРН 8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 11. Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській / менеджерській / лекторській / звукорежисерській практичній діяльності.

ПРН 12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 14. Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / вокалу / диригування / теорії, історії музики / композиції.

ПРН 15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

ПРН 17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/ навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
Загальні компетентності (ЗК)				
ЗК 1. Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.	ПРН 14	ПРН 11	ПРН 6	ПРН 15
ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	ПРН 14	ПРН 11	ПРН 6	ПРН 15
ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ПРН 14	ПРН 11	ПРН 6	ПРН 15
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
СК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва	ПРН 14	ПРН 12	ПРН 8	ПРН 17
СК 5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.	ПРН 14	ПРН 12	ПРН 8	ПРН 17

Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Становлення і розвиток західноєвропейського музичного мистецтва до XIX століття

Тема 1. Становлення і розвиток західноєвропейського музичного мистецтва до XVII століття

Розквіт музики у період античності. Навчання музиці – складова частина громадянської освіти та виховання в Афінах, Спарті, Фівах. Демократичність музичного життя в Стародавній Греції., Мистецтво мандруючих співаків – аедів і рапсодів – визначне явище в культурі Греції (XI-VII століття до нашої ери). Нова етична і художня тематика (соціальна боротьба, класового протистояння, мотиви насолоди і захоплення безтурботністю життя) мистецьких творів у суспільстві рабовласників і рабів. Грецька лірика (VII-VI століття до нашої ери) – хорова, сольна, філософська, лірика кохання, громадянська, військова. Ода – новий жанр урочистої пісні-вітання (вітали переможців гімнастичних і музичних змагань).

Час блискучого розквіту науки, літератури, мистецтва. Народження афінської трагедії (V століття до нашої ери) – втілення високо гуманістичних ідей епохи. Професійна музика – вокальна (багата на чоловічі одноголосні хори).

Основи теорії музики закладені Платоном (д.-грец. Πλάτων, 427 рік до нашої ери – 347 рік до нашої ери), Аристотелем (д.-грец. Αριστοτέλης, 384 рік до нашої ери – 322 рік до нашої ери), та його учнем Аристоксеном (грец. Αριστόξενος, 360 рік до нашої ери – 300 рік до нашої ери). Буквена нотація греків. Тетра хорди як основа музичної системи греків (чотирьохзвучні мелодичні звукоряди, попарне поєднання яких утворювало «гармонії» (лади). Дорійський, фригійський, лідійський лади у народно-пісенному мистецтві Стародавньої Греції. «

Учення греків про пізнавальне значення музики, її морально-виховну роль, акустичні, гармонічні, ритмічні закономірності, синтез мистецтв як світове досягнення для наступних тисячоліть. Музичнотеоретичні поняття і терміни з часів Стародавньої Греції («музика», «мелодія», «гармонія», ритм» та ін.) увійшли назавжди у понятійний апарат музичного мистецтва світу.

Середньовіччя – епоха феодалізму. Труднощі суспільноісторичної доби (важкий і кривавий період в історії людства – війни, нашествия варварів, хрестові походи, столітня війна XIV-XV століття). Жорстокість покарання селянських повстань проти феодалів. Формування могутності католицької церкви. Неоднозначність ставлення до музики у високих церковних колах. Спів як складова церковного культу, як двигун мелодико-інтонаційного розвитку вокально-хорового мистецтва в цілому.

Формування жанрів церковної католицької музики в країнах Західної Європи (IV-VII століття нашої ери) – Італія, Франція, Іспанія. «Григоріанський антифонарій» (збірка обиходних хорових піснеспівів) – результат систематизації церковних мелодій (автор – богослов, дипломат, прихильник музики і знавець візантійської культури папа Григорій I. (початок VII століття). Меса – основний жанр католицького богослужіння. Основні складові меси: *KVrie eleison* – «Господи, помилуй!», «*Gloria in excelsis Deo*» – «Слава у вишніх», «*Credo in unum Deum*» – «Вірую», «*Sanctus*» – «Свят», «*Benedictus*» – «Благословен», «*Agnus Dei*» – «Агнец Божий».

Секвенції – нові форми «антигрегоріанських» течій – імпровізаційно-поетичні епізоди, які виконувалися між основними молитвами (виникли у IX-X столітті в середовищі монахів, як результат їхньої індивідуальної творчості). Знаменита секвенція «*Dies irae*» – «День гніву» (автор – монах Фома ордена Міноритів, XIII століття) – типовий пісенний зразок середньовіччя, використаний в музиці видатних композиторів: В. Моцарта, Г. Берліоза, Ф. Ліста, Д. Верді, П. Чайковського, С. Рахманінова.

Кінець XI століття – розділення музики на церковну й світську. Поява лицарства сприяла виникнення нового музично-поетичного руху у Франції «*art de trobar*» (мистецтво трубадурів) XII-XIII століття, у Германії – німецький міннезанг XII-XIV століття, а в XIV-XV століття – мейстерзингери.

Прогресивний розвиток професійної музики народжує перші жанри і форми світського багатоголосся, як то кондукт (вид багатоголосного співу, яким супроводжувалися масові вуличні заходи) і мотет (форма міської світської поліфонії (з XII століття). Невмена

нотація періоду раннього середньовіччя. Гвідо д'Ареццо (Guido d'Arezzo, 992-1050) – італійський теоретик, творець лінійної нотації.

Тема 2. Музична культура Відродження

Епоха Відродження поділяється на чотири періоди: Проторенесанс (кінець XIII – I половина XIV століття.), Раннє Відродження (XIV століття), Високе Відродження (кінець XV та перша третина XVI століття.) та Пізнє Відродження (середина і друга половина XVI століття). Культуротворча активність італійських містдержав. Епоха Данте Аліг'єрі, Петрарки, Рабле, Рафаеля, Дюрера, Мікеланджело, Брунелескі та інші.

Розквіт меси – монументального вокально-інструментального жанру церковної музики, зразка поліфонічного багатоголосся кінця XIV століття (Гійом Машо –Guillaume de Machaut, 1300-1377). Народнописенна творчість – джерело професійної духовної і світської музики (італійські мадригали і канцони, французькі багатоголосні пісні (chansons), англійські арії і балади, іспанські романси та інші жанри світської інструментальної музики).

Опера – найвище досягнення у музичному мистецтві епохи Відродження. Оперні школи: Флорентійська:

Якопо Пері (Jacopo Peri, 1561-1633), Джуліо Каччині (Giulio Caccini, 1551-1618);

Римська: Стефано Ланді (Stefano Landi, 1587-1639), Лорето Вітторі (Loreto Vittori, 1604-1670), Антоніо Аббатіні (Antonio Maria Abbatini, 1595-1679);

Венеціанська: Клаудіо Монтеверді (Claudio Monteverdi, 1567-1643), Франческо Каваллі (Pietro Francesco Cavalli, 1602- 1676), Марко Антоніо Честі (Marco Antonio Cesti, 1623-1669);

Неаполітанська: Алессандро Скарлатті (Pietro Alessandro Gaspare Scarlatti, 1660-1725).

Становлення прогресивних жанрів і форм інструментальної музики у XVII столітті в Італії. Органна музика в контексті церковного богослужіння. Церковні концерти – нова демократична форма музикування. Джироламо Фрескобальді (Girolamo Frescobaldi, 1583-1643) засновник італійської органної школи.

Скрипкове мистецтво – кульмінація розвитку інструментального мистецтва Італії у XVII столітті. Перша скрипкова школа – Венеція (Антоніо Вівальді (Antonio Lucio Vivaldi, 1678-1741), наступна – Болонья (Арканджело Кореллі (Arcangelo Corelli; 1653-1713). Майстри виготовлення струнних інструментів яким немає рівних і нині – Н. Амати (Nicola Amati, 1596-1684), А. Страдіварі (Antonio Giacomo Stradivari, 1644-1737), Д. Гварнері (Guarneri, BartolommeoGiuseppe, 1698-1744).

Тема 3. Музична культура Німеччини у період XVII – початку XVIII століття. Творчий доробок Г. Генделя. Характерні риси композиторського стилю І.С. Баха

Німеччина (XVII-XVIII століття) – феодальна країна з низьким рівнем розвитку економіки і політики, розділена на велику кількість самостійних частин (курфюршества, графства), які знаходились під владою бюргерів, курфюрстів і німецького князівства. Всенародним лихоліттям була Тридцятирічна війна 1618-1648 рр. Все це, безумовно, перешкоджало розвитку політики, економіки, науки, культури, мистецтва. Разом з тим, Німеччина XVII ст. ознаменована такими іменами, як Я. Бьом, І. Кеплер, Г. Лейбниц, І. Бах, які заклали фундаментальні основи для виникнення величної німецької науки, культури другої половини XVIII століття.

Гамбург – головний культурний центр країни, місто з високим рівнем життя, колиска німецької опери (перша опера – «Дафна» Г. Шютца, 1627). Під впливом духу Відродження німецька опера пережила невдалий досвід поєднання грецької міфології із сучасними поглядами та інтересами німецької публіки. Шістдесят років існування гамбургської опери завдяки Г. Телеману (Georg Philipp Telemann, 1681-1766 (більше 20 опер) і Р. Кайзеру (Reinhard Keiser; 1673-1739) (біля 120 опер). Нестабільна, економічно і політично недосконала Німеччина того часу не здатна була ствердити і зберегти національну оперу.

Орган – провідний інструмент у період розквіту німецького бароко, до якого позитивно ставилася церква (протестантський хорал не міг існувати без органного супроводу). Творчість видатних німецьких органістів І. Пахельбеля, С. Шейдта (Галле), А.

Рейнкена, Д. Букстехуде стала тією основою, на якій вирросло органне мистецтво Г.Генделя і Баха.

Георг Фрідріх Гендель (Georg Friedrich Händel, 1685-1759) – геніальний композитор, диригент, органіст, клавесиніст, суспільний діяч – національний художник Німеччини і, водночас, національний митець Англії.

Творчий доробок. Опера та ораторія – провідні жанри його творчості. Г. Гендель – реформатор ораторіального жанру: «Ізраїль в Єгипті», «Месія», «Самсон», «Іуда Маккавей». Опер: «Аріадна» – міфологічна, «Юлій Цезар» – героїчна, «Альцеста» – казкова.

Три групи інструментальної музики:

1. Твори для клавесину та органу (три збірника сюїт);
2. Камерна музика для різних інструментів у супроводі чембало або невеликого ансамблю: concerti grossi в двох opus'ax: ор. № 3 – 6 концертів, а в ор. № 6-12 концертів.
3. Оркестрові твори: «Музика на воді», «Музика фейерверку», симфонії, увертюри.

Клавірна та органна музика Г. Генделя тісно пов'язана з його концертною діяльністю, тому яскрава, артистична, імпровізаційна, національно забарвлена.

Тематика. Біблейські сюжети, в яких уславлюється пафос боротьби і героїзму, мужність народу, прагнення свободи і незалежності.

Стиль. Неперевершений майстер хорového письма, який зумів поєднати гомофонно-гармонічний і поліфонічний (вільний) стиль викладу. Г. Гендель працював у, так званому, «галантному» стилі, що був перехідним від бароко до класицизму. Геніальний методист особливого роду: його мелодика сольного співу відповідає творчій природі пристрасного проповідника-протестанта, мова якого спрямована до широких народних мас (енергійна, велична, рельєфна, має чітке й просте ритмічне оформлення, сценічно пластична і відповідає музичному образу. Інтенаційно-жанровою основою мелосу творів Г. Генделя є німецький, англійський, італійський фольклор. Г. Гендель – композитор-монументаліст, майстер плакатної техніки письма, реформатор жанру ораторії, новатор в жанрі оркестрової музики.

Йоган Себастьян Бах (Johann Sebastian Bach, 1685-1750) – геніальний німецький композитор, органіст, скрипаль, клавесиніст, педагог.

Творчий доробок. Вокально-симфонічна (кантати, ораторії, пасіони), органна (хоральні прелюдії, фантазії, токати, фуґи), клавірна (Англійські та Французькі сюїти, Добре темперований клавір, інтенції тощо), оркестрова (Бранденбурзькі концерти тощо), камерно-ансамблева музика (партити, сонати, тріо-сонати тощо).

Тематика. Бах – композитор-філософ, майстер моральноетичної лірики, все життя уславлював любов як найвищу цінність людського існування.

Стиль. Поліфонічний, барочний. Композитор – методист, майстер строгої та вільної поліфонії. Провідна поліфонічна форма – фуґа. Засновник рівномірної температури строю, що дозволило широко використовувати хроматизми, енгармонізми, відхилення і модуляції. Опора на мажоро-мінор, але за потребою використовує окремі звороти зі старовинних ладів (міксолідійського, лідійського, дорійського, фригійського).

І. Бах зумів створити свій індивідуально неповторний стиль, який не мав і не має аналогів нині. Мова його музики дещо складна для поверхового сприймання, тому що спрямована не лише на емоції слухача, а сповнена великої інтелектуальної сили і вимагає активної роботи мислення. Тому мистецтво І. Баха вражає художньою значущістю і красою.

Тема 4. Віденська класична школа. Й.Гайдн – засновник сонатно-симфонічного циклу

Друга половина XVIII століття – ствердження нового мистецького напрямку – класицизму – мистецтва героїчної громадянськості. У музичному мистецтві найвищий рівень розвитку класицизму представляє віденська класична школа, яка увібрала передовий досвід різних національних музичних культур і стала глибоко національним явищем австрійської музики. Саме фольклор багатонаціональної австрійської імперії склав інтонаційну основу професійної музики композиторів-класиків: Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена.

Одним із досягнень віденської класичної школи є ствердження трьох-чотирихчастинного сонатно-симфонічного циклу в галузі інструментальної музики (симфонія, соната, концерт, камерний ансамбль). Тісний зв'язок професійного і народного мистецтва визначив пріоритет гомофонно-гармонічного мислення (на основі функціональної взаємодії акордів тоніки, субдомінанти і домінанти) та періодичності і симетричності мелодико-ритмічних структур з кадансовим завершенням форми.

Мистецтво класицизму відображало ідеї епохи Просвітництва, сповнені високого гуманізму, оптимізму і життєздатності. В музиці композиторів-класиків втілено громадянські ідеї суспільства, образи природи, картини з народного життя, радість і роздуми, душевні переживання людей.

Йозеф Гайдн (Franz Joseph HaVdn, 1732-1809) – видатний австрійський композитор, перший представник віденської класичної школи.

Творчий доробок. Опери, вокально-інструментальна (ораторії «Створення світу», «Пори року») та інструментальна (симфонічна – симфонії, концерти; камерна – сонати для фортепіано, а також дуети, тріо, квартети) музика. Провідний жанр творчості – симфонія: 104 симфонії, з яких 12 «Лондонських» і 6 «Паризьких» симфоній, «Прощальна симфонія», програмні симфонії – «Ранок», «Полудень», «Вечір», «Дитяча симфонія» тощо.

Новаторство Й. Гайдна полягає у ствердженні сонатносимфонічного циклу – це наявність трьох-чотирих контрастних частин, об'єднаних єдиним художнім задумом.

Перша частина – сонатне allegro, основу якого складають головна і побічна теми, які мають пісенно-танцювальний характер і відрізняються лише тоніко-домінантовим тональним співвідношенням. Друга частина – це складна тричастинна або варіаційна структура – повільна, задумливо-мрійлива, зосереджена, часто пісенна, іноді в характері маршу. Третя частина – це менует (менуети композитора якісно відрізняються від салонних менуетів і часто втілюють характер сільського танцю). У такий спосіб композитор демократизує аристократичний танець і наповнює його народним запалом, бадьорістю, жвавістю. Фінал циклу сповнений яскраво виражених жанрових образів. Швидкий темп, сонатна форма (або рондо-соната), жанровотанцювальна основа, – все це змальовує темпераментну картину масового народного свята/

Новаторство Й. Гайдна стосується і оркестрового складу. Композитор застосовує парний склад оркестру – 2 флейти, 2 фагота, 2 валторни, 2 труби, 2 літавр і струнний квінтет (кларнет вибірково). Провідна роль в оркестрі належить першим скрипкам часто за участю флейт і гобоїв.

Тематика. Вишуканість салонного аристократизму, розважально-побутові образи, народна пісенно-танцювальна музика, картини природи.

Стиль. Класичний: гомофонно-гармонічний виклад, пісеннотанцювальна основа мелодичного розвитку, чітка структура музичної форми, функціональна визначеність гармонії.

Тема 5. В. Моцарт – реформатор оперного жанру. Інструментальна творчість композитора

Вольфганг Амадей Моцарт (Wolfgang Amadeus Mozart, 1756-1791) – геніальний австрійський композитор другої половини XVIII століття, другий представник віденського класицизму.

Творчий доробок. Опери («Весілля Фігаро», «Дон-Жуан», «Чарівна флейта» та інші), вокально-інструментальна (кантати, ораторія, реквієм тощо) та інструментальна (симфонічна – 41 симфонія, концерти, оркестрові мініатюри; фортепіанна – сонати, варіації, п'єси; камерна – дуети, тріо, квартети, квінтети), вокальна (арії, пісні, ансамблі, хори) музика.

Принципи оперної реформи В.А. Моцарта: лаконізм лібрето, цілісність музики і драматичної дії, поліжанровість (мішані форми оперних жанрів – опера-seria, опера-buffa, зингшпиль), підпорядкованість номерної структури опери драматургічному розвитку, масштабність ансамблевих сцен, наскрізний розвиток дії, індивідуальна неповторність сольних музичних характеристик діючих осіб.

Інструментальна творчість композитора розвивалася у тісній єдності з його оперними творами. Вона представлена різними жанрами: симфонічним, концертним, оркестровою мініатюрою, фортепіанним, камерним. Найкращі симфонії композитора створені у 1788 році – це №39 (Es dur) – танцювальна-побутова з незначним героїко-драматичним напруженням, № 40 (g moll) – лірикодраматична і № 41 – «Юпітер» (C dur) – епічна.

Фортепіанна спадщина тісно пов'язана з виконавською діяльністю композитора і сповнена світлого ліризму. Це сонати, варіації, рондо, а також твори імпровізаційного характеру – фантазії.

Тематика. У центрі художнього світу В.А. Моцарта — людська особистість, яку він розкриває як лірик і як драматург, прагнучи до художнього відтворення об'єктивної сутності людського характеру. Також в його музиці відображено вишуканість салонного аристократизму, розважально-побутові картинки, образи природи, розмаїття танцювальних ритмів, лірика почуттів, казковофантастичні картини.

Стиль. Класичний: гомофонно-гармонічний виклад, пісеннотанцювальна основа мелодичного розвитку, чітка структура музичної форми, функціональна визначеність гармонії.

Тема 6. Образна тематика інструментальної спадщини Л. Бетховена

Грандіозний революційний переворот у Франції (1789) розпочав процес всебічної демократизації суспільного життя Європи і зумовив визначні зміни у музичному мистецтві. Революційне натхнення народних мас знаходило вихід у створенні нових художніх жанрів. Музичне мистецтво перетворилось у суспільну силу, в активний засіб громадського людського виховання. Її ідейний зміст присвячувався одній темі – пафосу революції, вітчизні. З палаців та театрів музика вийшла відкриті площі, десятки тисяч слухачів ставали музикантами – виконавцями. Поховання народних героїв перетворювалися у масові процесії.

Людвиг ван Бетховен (Ludwig van Beethoven, 1770-1827) – геніальний німецький композитор XVIII століття. У творчості цього композитора закарбувалось велике пробудження народів, героїка та драматизм революційної епохи. Світогляд Л. Бетховена формувався під дією революційного руху, що розповсюдився в передових колах суспільства на межі XVIII-XIX століть. Протест проти соціального гноблення і деспотизму визначив провідне направлення німецької філософії, літератури, поезії, театру та музики.

Творчий доробок. Інструментальна (9 симфоній, увертюри: «Егмонт», «Коріолан», «Леонора», фортепіанні сонати: «Патетична», «Місячна», «Апасіоната» та інші, камерні твори: концерти, дуети, тріо, квартети) музика, опера «Фіделіо», пісні на вірші різних поетів, обробки народних пісень.

Тематика. Героїко-драматичні образи, бурні пристрасті та безкінечна мрійливість, театральна драматична патетика і лірична сповідь, картини природи та сцени буденного життя. психологія нової людини наділеної глибоким інтелектом.

Стиль. Класичний, але Л. Бетховен представляє новий вид класицизму: свобода розвитку в сонатній формі, багатство та різноманітність музичного тематизму, підпорядкованість засобів художньої драматургії твору, композиційна цілісність, монументальність. Наявність романтичних тенденцій.

Розділ II. Мистецькі течії у західноєвропейській музиці XIX – XX століть

Тема 1. Шуберт – перший композитор романтик

Романтизм – мистецький напрям, що прийшов на зміну класицизму. Якщо класицизм – це мистецтво громадянськості, то романтизм – це мистецтво людської душі. Поразка революції і, як наслідок – репресії, гоніння. Центром уваги художника нового часу стає лірика почуттів. Основні риси музики епохи романтизму: лірика в усіх її проявах (кохання, трагедійність, філософія, психологія тощо), образи природи через призму погляду митця, алегоричність образів природи та поширення пейзажної лірики, жанрово-побутові музичні замальовки. Провідний жанр – мініатюра. Класичні музичні жанри представлені в ліричному контексті. Провідним жанром стає пісня (романсу).

Франц Шуберт (Franz Peter Schubert, 1797-1828) – геніальний австрійський

композитор XIX століття, який своєю творчістю відкриває епоху романтизму.

Творчий доробок. Провідний жанр – вокальний (пісня (понад 600 пісень): балада «Лісовий цар», три вокальні цикли – «Прекрасна мірошничиха» і «Зимовий шлях» на слова В. Мюллера, «Лебедина пісня» на слова Л. Рельштаба, Г. Гейне та І. Зейдля), симфонічні твори (симфоній (9), увертюри (8)), фортепіанні твори (музичні моменти, експромти, танці, сонати), вокально-оркестрові твори (меси, кантати, ораторії, реквієм тощо), опери, камерні ансамблі.

Тематика. Лірика почуттів, психологізм внутрішнього світу людини, яка втратила свої світлі ідеали, розчарування, самотність, трагедійність, образи природи, жанрові народно-побутові сценки, таємничі духовні процеси нашого внутрішнього духовного життя.

Стиль. Романтична програмність: глибоко виразна хвилеподібна мелодійність, тембральна барвистість, мелодизована фактура, колористично багата гармонія, темпова агогіка, гнучка динаміка, домашнє музикування форма музичного спілкування.

Тема 2. Шуман – майстер музичного портрету

Роберт Шуман (Robert Schumann, 1810-1856) – видатний німецький композитор XIX століття, другий представник епохи романтизм XIX століття.

Творчий доробок. Провідна галузь творчості – вокальна та інструментальна музика: ряд вокальних циклів («Любов і життя жінки», «Любов поета», «Мірти» тощо), фортепіанна музика (мініатюри, «Альбом для юнацтва», «Карнавал», Варіації Abegg, «Метелики», Симфонічні етюди тощо), симфонічна музика (4 симфонії, 2 увертюри), камерні ансамблі.

Тематика. Романтична програмність: світ людських почуттів, лірико-драматичний психологізм, пристрасть, ідеальний світ мрій, фантазій і поетичних задумів, музичний портретист.

Стиль. Романтична програмність, глибоко виразна хвилеподібна мелодійність, тембральна барвистість, мелодизована фактура, колористично багата гармонія, темпова агогіка, гнучка динаміка, але більше гостроти, напруженості, пристрастей мінливість емоційних станів.

Тема 3. Шопен – засновник польської класичної музики

Фридерік Шопен (pl. – FrVderVk [Franciszek] Chopin, іноді Szopen; fr. – Frédéric [François] Chopin, 1810-1849) – геніальний польський композитор, піаніст епохи романтизму XIX століття.

Творчий доробок. Провідний жанр – фортепіанна музика (прелюдії, мазурки, полонези, ноктюрни, вальси, етюди, балади, скерцо, сонати, експромти тощо), а також концерти, камерні ансамблі, пісні.

Тематика. Емоційне розмаїття лірики кохання, пейзажна, героїко-драматична лірика.

Стиль. Романтична жанрова узагальнена програмність, імпровізаційність, глибоко прониклива, чуттєва мелодійність, імпровізаційно-мелодизована фактура, колористично барвиста гармонія, темпова агогіка, ритміка особливого ділення, гнучка динаміка, витончена педалізація.

Тема 4. Розквіт фортепіанних жанрів у XIX столітті як результат активізації концертно-виконавської діяльності композиторів

Ференц Ліст (Liszt Ferenc, 1811-1886) – геніальний угорський композитор, піаніст XIX століття.

Творчий доробок. Провідний жанр творчості – фортепіанна музика (19 «Угорських рапсодій» 12 «трансцендентних етюдів», три цикли невеликих п'єс під назвою «Роки мандрів», «Мефісто-вальс»). Творець нового фортепіанного жанру – транскрипцій і парафраз. Оркестрова музика («Прелюди», «Прометей», «Фауст-симфонія», «Орфей» тощо), концерти для фортепіано з оркестром, духовні твори (меси, псалми, ораторію та інші).

Тематика. Національні угорські традиції, духовність, образи природи, лірика кохання.

Стиль. Романтичний, заснований на народних угорських пісенно-танцювальних мелодіях (вербункош), концертний – технічна блискучість, фактурна насиченість або витонченість, гармонічне розмаїття акордових фарб, хроматизмів, яскрава динаміка, принцип

контрасту, целотонні послідовності, політональність, атональність та інші елементи, більш типові для музичного імпресіонізму.

Едвард Гріг Хагеруп (Edvard Hagerup Grieg, 1843-1907) – норвезький композитор XIX століття, музичний діяч, піаніст, диригент.

Творчий доробок. Провідний жанр – фортепіанна музика («Ліричні п'єси» в 10 зошитах, норвезькі танці тощо), камерно-інструментальна музика, пісні, романси, музика до драми Г. Ібсена «Пер Гюнт» та трагедії Б. Бернсона «Сігурд Хрестоносець», незакінчена опера «Олаф Трюгвасон».

Тематика. Образ батьківщини, норвезьких казок, легенд, картини норвезької природи, лірика почуттів, народні танці Норвегії.

Стиль. Романтичність почуттів, світла лірика, народність, утвердження волі, лірико-драматичні емоції: лаконізм форми і музичних засобів, простота і доступність музичної мови, особливі інтонації норвезького народного мелосу (використання підвищеного IV ступеня тональності, лідійського і дорійського ладів, пентатоніки), органні пункти.

Тема 5. Музична культура Франції XIX століття

Гостра криза у французькій музичній культурі другої половини XIX століття (після революції 1848 р.). Період поширення розважальних жанрів.

Ж. Оффенбах (Jacques Offenbach, справжнє прізвище Якоб Ебершт Jacob Eberst, 1819-1880) – видатний композитор, класик французької оперети.

Творчий доробок. Провідний жанр – оперета («Прекрасна Олена», «Паризьке життя», «Перикола», «Робинзон Крузо», «Розбійники», «Чорний корсар» та інші).

Тематика творів: сатира, сарказм, гумор, лірика, щирість почуттів.

Стиль. Романтичний, ліричний, розважальний.

Шарль Гуно (Charles François Gounod, 1818-1893) – французький композитор, диригент, засновник ліричної опери, музичний критик

Творчий доробок. Провідний жанр – опера («Фауст», «Сафо», «Мірей», «Ромео і Джульєтта» та інші). також автор, ораторій («Спокута», «Смерть та життя»), кантат («Фернан»), мес, симфоній, мотетів (Ave Maria Бах-Гуно).

Тематика творів. Духовна, релігійна, комічна, лірика почуттів (кохання).

Стиль. Романтичний в основі на класичному мисленні

Жорж Бізе (Alexandre-César-Léopold Bizet, 1838-1875) – видатний французький композитор-романтик XIX століття.

Творчий доробок. Провідний жанр – опера. Автор 6 опер («Дон Прокопіо», «Іван Грозний», «Джаміле», «Кармен» та інші), симфонічних творів (Симфонія С dur, симфонія «Рим», «Маленька оркестрова сюїта», увертюра «Батьківщина», оркестрова сюїта «Арлезіанка» та інші), фортепіанні твори (Великий концертний вальс, 6 п'єс «Пісня Рейну», капричіо «Фантастичне полювання», «Хроматичні варіації» та інші), твори для фортепіано в 4 руки та пісні.

Тематика творів. Лірика почуттів, образи природи танцювальні замальовки.

Стиль. Романтичний, ліричний, пісенно-танцювальний.

Сезар Франк ((César Franck, 1822-1890) – видатний французький композитор, органіст-імпровізатор, у творчості якого втілена висока ідея морального удосконалення особистості.

Творчий доробок. Симфонічні твори («Еоліди» – симфонічна поема, «Симфонічні варіації» для фортепіано та оркестру, симфонія d moll, «Психея» – симфонічна поема для оркестру і хору та інші), камерно-інструментальні («Спокута» – поема-симфонія для сопрано, хору та оркестру тощо), органні (6 п'єс для великого органу, Збірка «44 невеликі п'єси» для органу, збірка «Органіст», 3 хорали для великого органа тощо), фортепіанні (Прелюдія, хорал і fuga; Прелюдія, арія і фінал; Перша балада тощо), ораторіальні («Руфь» – біблейська еклога для солістів, хору та оркестру, «Заповіді блаженства» – ораторія для солістів, хору та оркестру, «Реввека» – біблейська сцена для солістів, хору та оркестру тощо), оперні («Гульда», «Гізела», «Наймит з ферми» та інші).

Тематика творів. Церковні мотиви, духовні ідеали, біблійські сюжети.

Стиль. Поєднання поліфонічного та гомофонно-гармонічного викладу

Камілл Сен-Санс (Charles Camille Saint-Saëns, 1835-1921) – видатний французький композитор кінця XIX початку XX століття був багатогранною особистістю. Піаніст-віртуоз, диригент, критик К. СенСанс цікавився літературою, астрономією, зоологією, ботанікою, любив багато подорожувати.

Творчий доробок. 11 опер («Жовта принцеса», «Сріблястий дзвіночок», «Самсон і Даліла», «Варвари» тощо), симфонічні твори (три симфонії (третья – «Симфонія з органом»), симфонічні поеми – «Фаетон», «Танець смерті» та інші.), концерти (5 фп., 2 скрипкових, віолончельний та ін.), вокальні твори (біля 100 романсів, ряд хорів, меса, Різдвяна ораторія, Реквієм тощо), літературні твори (збірка статей «Гармонія та мелодія», «Портрети і спогади» та інші).

Тематика. Міфологічна, пейзажно-поетична, лірична, споглядальна.

Стиль. Романтично-імпресіоністичний.

Жюль Масне (Jules Massenet, 1842-1912) – видатний французький композитор, якому вдалося ще за життя завоювати світову славу. Сучасники називали Ж. Масне «поетом жіночої душі», оскільки він вмів тонко розкрити внутрішній світ жінки.

Творчий доробок. 25 опер, 3 балети («Іспанія», «Вертуха» тощо) оркестрові сюїти («Помпея», «Угорські сцени», «Феєричні сцени») та інші інструментальні твори, музика до театральних вистав і твори кантатно-ораторіального жанру («Єва», «Нарцис», «Іспанія» та інші).

Тематика. Лірика почуттів, міфологія, жанрові картинки, образи природи.

Стиль. Романтичність, лірика почуттів, поетика пейзажних замальовок.

Тема 6. Імпресіонізм в творчості К. Дебюссі

Французький музичний імпресіонізм виник внаслідок поширення цього художнього напрямку в образотворчому мистецтві (імпресіонізм – течія французького живопису останньої третини XIX століття, назва якого походить від франц. – impression – враження). Народження цього мистецького напрямку зумовлене виставкою, влаштованою у 1874 р. такими «незалежними» художниками-живописцями, як К. Моне, Е. Мане, О. Ренуар, К. Піссарро, Е. Дега та ін.

Клод Дебюссі (Claude-Achille Debussy 1862-1918) – видатний композитор II половини XIX століття, перший представник французького музичного імпресіонізму.

Творчий доробок. Провідний жанр – інструментальна музика: фортепіанна («Бергамаська сюїта», «Маленька сюїта» для фортепіано в 4 руки, «Вечір у Гренаді», «Сади під дощем», «Острів радощів», «Дитячий куточок», «Ящик з іграшками», 24 прелюдії, 12 етюдів тощо), камерно-інструментальна (Струнний квартет, соната для віолончелі і фортепіано, сонати для флейти, арфи, альт; соната для скрипки фортепіано та ін.), симфонічна (прелюд «Відпочинок фавна після полудня», «Ноктюрни», «Море» (з 3-х частин: «На морі від світанку до полудня», «Гра хвиль», «Розмова вітру з морем»), «Образи», куди входить відома «Іберія»), а також камерно-вокальна: романси на слова французьких поетів-символістів (П. Верлен, П. Луїс, Ш. Бодлер та інші) і опера («Пелеас і Мелізанда» за М. Метерлінком).

Тематика. Яскраві жанрові сценки, портретні замальовки, колористичний пейзаж.

Стиль. Сюїтна структура композиції, імпровізаційність, перевага чистих тембрів з посиленням колористичної функції кожної групи оркестру та окремих інструментів, особливо дерев'яні духові та арфа (разом з тим, струнна група втрачає своє провідне значення). К. Дебюссі – творець нового фортепіанного стилю, який характеризується багатоплановістю фактури, складністю ладогармонічної мови, прихованістю мелодії, примхливою ритмікою, витонченою динамікою, особливою педалізацією.

Тема 7. Західноєвропейський авангард XX століття

Кінець XIX – початок XX століття – криза ідейних і стильових течій. Відбувається оновлення, формування нових стилів і художніх напрямків.

Експресіонізм – різновид модерну характеризується розірваністю свідомості, невірноваженістю індивідуальності, дисгармонійністю особистості. Експресіонізм у музиці вперше емоційно виразив різні стани й роздуми людини, пов'язані з афектованою стороною психіки – настрої жаху, відчаю, безсилля.

Творчість композиторів нововіденської школи: А. Шенберга та його учнів Берга і Веберна. «12-тонова система» А. Шенберга – додекафонія.

Мюзик-хольний жанр і джаз у творчості композиторів групи «Шести»: Артур Онеггер, Жорж Орік, Даріус Мійо, Франсис Пуленк, Луї Дюрей, Жермен Тайфер.

«Конкретна музика» (1948-1951) – музика створена з натуральних звуків: шумів (машин, потягів, різних сигналів, людських криків тощо). Наприклад, П. Шеффер «Етюд із залізничною дорогою», «Симфонія для однієї людини».

«Електронна музика» (1950-1957) – музика, яка створювалася завдяки переробці натуральних шумів електронними інструментами. Важливою можливістю цих дослідів було створення так званих чистих звуків – звуків без обертонів – темброутворювального фактору. В цих експериментах проглядалося дві тенденції: 1) пошук нових музичних фарб; 2) спроба замінити музику абстрактними звуковими конструкціями. Наприклад, Х. Аймерт «Глокеншпиль, Етюд на звукові суміші», А. Пуссер «Сейсмограма», Л. Беріо «Мутація» тощо.

«Алеаторика» (1951-1962) – композиторська техніка, що ґрунтується на факторі випадковості і непередбаченості (є кілька уривків, порядок, темп, характер виконання яких визначає виконавець). Зрозуміло, що таке комбінування елементів призводить до відсутності музичного смислу. Створення музики за допомогою техніки – алеаторики – не потребує ніякої підготовки і композиторських навичок. Наприклад, К. Штокхаузен, П. Булез, Ф. Донатоні та інші.

«Пуантилізм» (1952-1961) – техніка, що базується на комбінаціях ізольованих звуків, які не співвідносяться з певною музичною системою. Окремі звукові точки не утворюють ні тем, ні мотивів, ні мелодій, ні гармоній. Наприклад, П. Бульоз «Структури» для двох фортепіано, «Молоток без майстра» для голосу та шести інструментів.

«Сонористика» (1958-1962) – барвисті пласти музичних співзвуч без ритмічного оформлення, неосмислені потоки звукових фарб, калейдоскоп звукових ефектів. Наприклад, Д. Лігеті «Явища» для оркестру, «Атмосфери» для оркестру, Реквієм тощо.

«Медитативна музика» (1968) – мала на меті перенести психіку слухача у сферу, так званої, вищої свідомості. Музикант в ідеалі є медіум, який вловлює ультразвуковий шум, звукові «хвилі», «ритми» тощо. Наприклад, К. Штокхаузен «Медитація» для вокального секстету.

Окрім того: «концентрична музика», пародія – «інструментальний театр», «мінімальна музика», музика за математичними проектами, музика для підготовленого роялю (з сурдинами на струнах) та інші.

Розділ III. Становлення та розвиток російського музичного мистецтва

Тема 1. Шляхи розвитку російського музичного мистецтва до XIX століття. М. Глінка – засновник російської класичної музики.

Витоки російської класичної музики сягають у старовинні обряди слов'янських племен. Доба Київської Русі – це період, коли закладалися основи розвитку російської літератури, скульптури, графіки, професійного музичного мистецтва. Прийняття християнства (988 р.) зумовило активне будівництво храмів, монастирів, породило потребу у внутрішньому оздобленні церков та удосконаленні обряду богослужіння (з'являються самобутні зразки церковного співу – знаменного). Розвиток Володимиро-Суздальського князівства зумовлює розквіт церковного співу.

У другій половині XVII ст. знаменний спів заклав основи для ствердження нового багатоголосного стилю партесного співу, який, в свою чергу, став фундаментом хорової музики а cappella. Результатом розвитку стало народження нового жанру – хорового, а згодом духовного концерту

Світська музика також своїм корінням уходить у часи розквіту Київської Русі. Світське музикування розвивалося у традиційних народних іграх, масових святкуваннях, розвагах князівської знаті (мистецтво скоморохів). У літературних пам'ятках XI ст. зустрічаються відомості про скоморохів

В епоху Петра I у 30-40 роки XVIII століття музика виходить на самостійний шлях розвитку. Опановуються опера, соната, симфонія, кантата, сюїта. При царському дворі та вдома аристократії влаштовуються камерні концерти, формуються хорові капели, оркестри, оперні трупи. Жанром, який повністю відповідав ідеалам російської аристократії стала італійська опера-seria, розквіт якої припав на 40-50 роки XVIII ст.

Розвивається музична освіта: створюються музичні класи при Академії мистецтв, Московському університеті, Московському будинку виховання, інститутах, ліцеях, пансіонах.

XIX століття – епоха розвитку романтизму в російській музиці. Романтизм відобразив незадоволеність молодого покоління навколишньою суспільною дійсністю, волелюбні прагнення до незалежності, протести проти соціального насильства. Значний вплив на російську музику здійснила поезія О. Пушкіна. Російська музика в пушкінський період піднялася на новий ідейно-художній рівень і в творчості М. Глінки набула загальнонаціонального значення.

Михайло Іванович Глінка (1804-1857) – видатний російський композитор XIX століття – засновник класичної музики.

Творчий доробок. Провідні жанри творчості – оперна («Іван Сусанін», «Руслан і Людмила»), симфонічна («Камаринська», Вальс-фантазія та ін.) і вокальна (романси на слова російських поетів) музика.

Тематика. Історично-соціальні мотиви, легендарні образи, пейзажні замальовки, лірика почуттів.

Стиль. Романтизм. Лірична мелодійність на основі яскравих жанрово виражених народних пісенно-танцювальних інтонацій.

Тема 2. Прогресивна діяльність музичного гуртка «Могутня купка». Провідні жанри творчої спадщини П. Чайковського.

Друга половина XIX століття зумовлена кризою у суспільнополітичному житті Росії. У музичному середовищі з'являється організація музично-просвітницького характеру під назвою «Могутня купка». До її складу увійшли М. Балакирев (очільник), М. Мусоргський, О. Бородін, М. Римський-Корсаков, Ц. Кюї. Вона мала різні назви: «Нова російська музична школа», «Балакирівський гурток» «П'ятірка».

Мілій Олексійович Балакирев (1837-1910) – видатний російський композитор XIX століття, 18-літній засновник музичного гуртка «Могутня купка», піаніст, диригент, громадський діяч.

Творчий доробок. Оркестрові твори (Увертюра на теми трьох російських пісень», симфонічна поема «Тамара», «У Чехії» дві симфонії тощо), романси та пісні («Іспанська пісня на сл. М. Михайлова, Лицар на сл. К. Вільде, «Грузинська пісня на чл. О. Пушкіна та ін.), твори для фортепіано (Ісламей: Східна фантазія, соната b-moll, Думка, Сім мазурок, новелетта та ін.), транскрипції на теми відомих композиторів (на тему «Жайворонка», «Арагонську хоту» М. Глінки, Неаполітанська пісня Ф. Ліста та ін.), хорові твори (Колискова пісня, дві билини, кантата, мазурка Шопена).

Тематика. Пейзажна картинність, лірика кохання, жанрова характерність, барвистість і розмаїття образів різних національних культур Росії та зарубіжжя.

Стиль. Романтизм, програмність, лірика, віртуозність, опора на інтонації національного мелосу.

Модест Петрович Мусоргський (1839-1881) – геніальний російський композитор XIX століття, член музичного гуртка «Могутня купка», 18-літній гвардійський офіцер Преображенського полка.

Творчий доробок. Провідний жанр – опера. Оперні («Борис Годунов», «Хованщина»),

фортепіанні твори та цикл «Картинки з виставки», вокальні цикли «Дитяча», «Пісні та танці смерті», окремі пісні та романси, оркестрові твори («Іванова ніч на Лисій горі», «Інтермецо», «Скерцо В-dur та ін.).

Тематика Історико-соціальні образи, музичні портрети, жанрово-танцювальні картини, драматичні композиції.

Стиль. Драматичний реалізм, індивідуально виражена самобутність національного російського стилю.

Олександр Порфирійович Бородин (1833-1887) – видатний російський композитор XIX століття, член музичного гуртка «Могутня купка», вчений-хімік – автор біля 40 праць з хімії.

Творчий доробок. Опера «Князь Ігор» (в основу якої покладено «Слово о полку Ігоревім»), три симфонії (3-тя симфонія незакінчена), симфонічна картина «У Середній Азії», два квартети, камерно-інструментальні ансамблі, фортепіанних мініатюр, з яких 7 п'єс об'єднані в «Маленьку сюїту», а також 17 романсів і пісень.

Тематика. Історико-легендарні образи, народний епос, східні мотиви, картини природи.

Стиль. Класичний, героїко-епічний симфонізм, національна самобутність російського стилю.

Микола Андрійович Римський-Корсаков (1844-1908) – геніальний композитор-мариніст, диригент, педагог, член музичного гуртка «Могутня купка», суспільний діяч, прибічник передових демократичних ідей і прагнень.

Творчий доробок. 15 опер («Снігуронька», «Садко», «Царева наречена» та інші), інструментальні твори (сюїта «Шехеразада», «Анчар», Іспанське каприччіо та інші), романси («На пагорбах Грузії», «Ялина і пальма», «Східний романс», «Заклинання», «Для берегів вітчизни» та інші), камерно-інструментальної музики.

Тематика. Філософія буття людини, природи і мистецтва, фольклор, казки, народні обряди, ідеал духовності народно-національного буття, картини природи.

Стиль Синтез реалістичного і романтичного, поетизація, естетика прекрасного.

Цезар Антонович Кюї (1835-1918) – видатний російський композитор XIX століття, член музичного гуртка «Могутня купка», музичний критик, інженер-топограф, генерал, професор одночасно трьох військових академій: генерального штабу, інженерної та артилерійської.

Творчий доробок. Опер «Сарацин», «Син мандарина» та інші (у тому числі дитячих – «Червона шапочка», «Кіт у чоботях» та інші); твори для оркестру та інструментальних ансамблів, хори, романси.

Тематика Мистецькі образи, картини природи, пейзажні замальовки.

Стиль Романтичний, поетизація образів природи, лірика кохання.

Петро Ілліч Чайковський – геніальний російський композитор XIX століття, прибічник музичного гуртка «Могутня купка».

Творчий доробок 10 опер («Євгеній Онегін», «Черевички», «Мазепа», «Пікова дама»), 3 балети («Спляча красуня», «Лускунчик», «Лебедине озеро»), 6 симфоній, фортепіанна музика (цикли – «Дитячий альбом», «Пори року»), увертюри, романси.

Тематика. Психологія почуттів, образи природи, філософські роздуми, конфлікт людини і суспільства, художника і дійсності, вічне трагічне протиріччя життя і смерті.

Стиль. Романтичний з особливостями психологічного реалізму, лірико-драматичний.

Тема 3. Провідні жанри творчого доробку С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича.

Сергій Сергійович Прокоф'єв (1891 – 1953) – геніальний композитор, піаніст XX століття.

Творчий доробок. 8 опер («Любов до трьох апельсинів», «Війна і мир» та інші), 7 балетів («Ромео і Джульєтта», «Попелюшка» та інші), 7 симфоній, інструментальні концерти, вокально-симфонічні твори, симфонічні сюїти, сонати, твори для фортепіано, романси, музика до вистав і кінофільмів.

Тематика. Історична, казкова, образи природи, жанрові картинки, лірика почуттів.

Стиль. Витончена лірика, модерн, опора на фольклор, політональність.

Дмитро Дмитрович Шостакович (1906- 1975) – один із найвизначніших композиторів ХХ століття, піаніст, педагог і громадський діяч.

Творчий доробок. Симфонії (15; серед них «Першотравнева», «Ленінградська», «1905»), опери («Ніс», «Катерина Ізмайлова», «Цигани» та ін.), балети (сатиричний балет «Болт»,) ораторія «Пісня про ліси», 10 поем для хору а cappella на слова поетів-революціонерів кінця ХІХ – початку ХХ ст., обробки для хору: 10 російських народних пісень, цикл «З єврейської поезії», 24 прелюдії для фортепіано, концерти, інструментальні ансамблі.

Тематика Історичний патріотизм, внутрішній світ людини, що бореться проти зла і насилля, сарказм над людськими вадами.

Стиль. Політональність, мелодизація на основі фольклору, мелодекламаційність, поліфонічність, додекафонія.

Розділ IV. Музика другої половини – початку ХХІ століть

Тема 1. Тональність в музиці ХХ-ХХІ століть

Збагачення класико-романтичної тональності новою акордиком. Гармонія імпресіонізму та неокласицизму. Хроматична тональність з функційними тяжіннями. Політональність.

Тональність в творах К. Дебюссі, М. Равеля, О. Скребіна, С. Рахманінова, Б. Бартока, С. Прокоф'єва, І. Стравінського, Д. Шостаковича, А. Хачатуряна, В. Лютославського, В. Сильвестрова, М. Скорика, А. Шнітке, А. Караманова.

Тональна організація в формі та композиції сучасної музики. Тональна драматургія сучасної музики. «Авторські акорди»: D7 Прокоф'єва, домінанта з квартою Рахманінова, збільшені акорди Скребіна.

Твори: К. Дебюссі «Вітрила», «Генерал Левін — ексцентрик» з циклу прелюдій, М. Равель Сонатина (І частина), О. Скребін Прелюдії ор.11, С. Рахманінов «Тут добре», «Бузок», етюд-картина *es moll*, Б. Барток «Замок герцога Синя борода», вступ, С. Прокоф'єв Фортепіанна соната № 9 (І частина), І. Стравінський «Петрушка» (сюїта з балету), Д. Шостакович прелюдії для фортепіано (за вибором викладача), А. Хачатурян Концерт для скрипки з оркестром (І частина), В. Лютославський Симфонія № 1, В. Сильвестров «Музика в старовинному стилі» (п'єси з сюїти за вибором викладача), М. Скорик Фортепіанний концерт № 2, А. Шнітке «Сюїта в старовинному стилі (п'єси з сюїти за вибором викладача), А. Караманов Фортепіанний концерт № 3 (І частина).

Тема 2. Модальність в музиці ХХ-ХХІ століть

Поняття модальності. Модальні зв'язки в музичному творі. Функція перемінності в творі з модальною організацією. Модус як спосіб організації фактури. Ладова класифікація в модальній системі. Зв'язок акордів в музиці з модальною організацією. Поняття центру та периферії в модальній музиці. Стабільні та мобільні структури модальної музики. Нетемперовані системи.

Модальність в творах К. Дебюссі, О. Скребіна, О. Мессіана, Б. Бартока, П. Хіндеміта, С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича, Р. Щедріна, Л. Дичко, Г. Канчелі, І. Карабиця, А. Шнітке, Є. Станковича.

Твори: К. Дебюссі «Ворота Альгамбри», «Естампи» (п'єси за вибором викладача), О. Скребін Прелюдії ор. 67, ор74, О. Мессіан «Неясить звичайна», «Жайворонок малий» (з циклу «Каталог птахів), Б. Барток п'єси з циклу «Мікрокосмос» (за вибором викладача), П. Хіндеміт Ноктюрн, Бостон, Регтайм з сюїти «1922», С. Прокоф'єв Фортепіанна соната № 7 (І частина), Д. Шостакович Прелюдія До мажор з циклу «Прелюдії і фуги», Р. Щедрін Прелюдія фа-дієз мінор з циклу «Прелюдії і фуги», Л. Дичко П'єси для флейти (за вибором викладача), Г. Канчеллі Симфонія № 6 (експозиція), І. Карабиць Концертіно для 9 виконавців (п'єса за вибором викладача), А. Шнітке Concerto-Grosso № 1 (експозиція), Є. Станкович Симфонія-Larga (експозиція).

Тема 3. Серійність та серіальність в музиці XX-XXI століть.

Класична дванадцятитоновна система композиції. Поняття серії: організація, форми, транспозиції. Серійна комбінаторика, різнозвучні сегменти. Принципи роботи з серійним рядом: сегментація, ротація, селекція, інтерполяція, пермутація. Фактурне угруповання *aggregat*. Багатосерійність. Заборони в серійній композиції. Недванадцятитоновна серія. Техніка тотального серіалізму: серійні послідовності динаміки та ритмічних структур. Серійна техніка та поліфонія. Пуантилістичні форми в серійній та серіальній музиці.

Класична додекафонія в музиці А. Шенберга, А. Берга. Недванадцятитоновна додекафонія в музиці П. Булеза, Е. Вареза, Ч. Айвза, М. Каретнікова, В. Сильвестрова, Є. Станковича. Тотальний серіалізм в музиці А. Веберна.

Твори: Сюїта № 25 А. Шенберга (п'єси за вибором викладача), Фортепіанна соната № 2 (І частина) П. Булеза, Лірична сюїта № 1 А. Берга, Тріо для флейти, труби і челести В. Сильвестрова, Симфонія-*larga* Є. Станковича, Скерцо Ч. Айвза, «Октандр» Е. Вареза, Варіації для фортепіано ор. 27 А. Веберна, 2 п'єси ор. 25 М. Каретнікова.

Тема 4. Алеаторика та сонористика в музиці XX-XXI століть.

Техніка імпровізаційності та принцип композиційної випадковості в музиці. Музична гра В. А. Моцарта — як прототип алеаторичної композиції. Стабільні та мобільні алеаторичні системи, комбінаторика. Алеаторика зовнішньої та внутрішньої форми. Сонористика — музика звучностей. Мікрохроматика, надбагатоголосся, сонорика ліній та гармонічно-тембрових співзвуч. Поняття звукоблоку як центрального в системі сонорної композиції. Види співзвуч в сонористичній композиції.

Алеаторична техніка в творах Д. Кейджа, К. Сероцького, П. Булеза, А. Шнітке, Р. Щедріна, Г. Канчелі, К. Штокгаузена, С. Луньова. Сонористичні композиції Я. Ксенакіса, К. Пендеревського, А. Шнітке, А. Караманова, В. Годзяцького, Д. Лігеті, К. Пендеревського.

Твори: Фортепіанний концерт «Музика перемін» Д. Кейджа, Кловірштюк № 9 К. Штокгаузена, Фортепіанна соната № 3 П. Булеза, «Піачере» К. Сероцького, «Горизонталь та вертикаль» Р. Щедріна, Триптих для фортепіано А. Караманова, Фортепіанна соната № 2 В. Годзяцького, «Англосаксонський стих» з вокального циклу «Пагано темперовані пісні». С. Луньова, Гімни А. Шнітке, «Космогонія» К. Пендеревського, Реквієм Д. Лігеті, Симфонія № 3 Г. Канчелі, «*Metastasio*» Я. Ксенакіса.

Тема 5. Полістилістика в музиці XX-XXI століть

Поєднання різностильових ознак та технік в одному творі. Аддитивний метод композиції. Симфонія Л. Беріо — початок стильового напрямку та композиційного методу полістилістики. Центр композиції та форми — стильовий модус, зміна модусів — стильова модуляція. Музика оточуючого середовища, конкретна музика може бути не тільки стильовим напрямом авангарду, а ще й проявом полістилістичної техніки та естетики. Методи полістилістики базуються на запозичені стильових моделей та технік: колаж (цитата чужого твору), алюзія (натяк на стиль, композиторський почерк, твір).

Полістилістичний метод в творах Л. Беріо, А. Шнітке, А. Караманова, М. Скорика, О. Козаренка.

Твори: Симфонія Л. Беріо, «Історія докторі Іоганна Фауста» А. Шнітке, 23 симфонія А. Караманова, Фортепіанний концерт № 3 М. Скорика, Симфонія-*Eksravanza* О. Козаренка.

Тема 6. Електронна та електроакустична музика

Історія розвитку електронної музики сягає кінця XIX ст. електронні синтезатори першої половини XX ст. та доби авангарду: терменвокс, трауторіум, хвилі Мартено, муг, віолена. АНС — перший спектральний синтезатор. Класифікація спектральних подій: суцільні шуми, гармонічні спектри, негармонічні спектри, промодульовані спектри, фільтровані спектри, імпульсні сигнали, комбіновані спектри. Формоутворення в спектральній композиції. Види електронного синтезу. Семплерна техніка. MIDI-технології.

Електронний синтез та електроакустичний метод композиції в творах Е. Вареза, К. Штокгаузена, Е. Артемьєва, А. Шнітке, С. Луньова, І. Томіта, А. Загайкевич, І. Стецюка.

Твори: «Електронна поема» Е. Вареза, Етюд № 1 К. Штокгаузена, «Мозаїка» Е. Артемьєва, «Потік» А. Шнітке, «Гном» з електронної обробки фортепіанного циклу «Картинки з виставки» І. Томіта, «Para Pacem — Para Bellum» С. Луньова (п'єса за вибором викладача), п'єса для електронного запису А. Загайкевич, Триптих І. Стецюка (п'єса за вибором викладача).

Тема 7. Синтез мистецтв як новітня тенденція культури ХХ-ХХІ століть

Інструментальний театр доби авангарду — хеппінінг. Залучення цілісного простору до подій твору (концертний зал, публіка, оточуючі предмети тощо). Перформанс — мистецький показ з залученням різноманітних творчих та технічних засобів. Музика оточуючого середовища, мультисенсорні процеси. Конкретна музика може бути проявом синтетичного театру авангарду. Абсурдська композиція. Імпровізаційність як творчий метод синтетичного артефакту.

Синтетичний сучасний театр в творчості К. Штокгаузена, Д. Кейджа, С. Зажитька, Т. де Мея, В. Годзяцького.

Твори: Цикл «Світло» К. Штокгаузена, п'єса 4'33 Д. Кейджа, Цикл «Ще» С. Зажитька, Електронний перформанс Т. де Мея, Домашні скерцо В. Годзяцького.

Тема 8. Джазова та рок-музика

Джаз з'явився в світовій культурі досить несподівано на межі ХІХ-ХХ століть. Саме в Америці міг народитися той дивовижний сплав фольклору нащадків африканських рабів і культури білого населення США. Однак у джазу є своя передісторія. Предки джазу — спірічуелс (жанр духовних піснеспівів афроамериканців) та блюз — акапельна пісня або пісня з супроводом, яка виражає сум та нудьгу, характерною рисою є особливий блюзовий лад, заснований на використанні чвертитонових інтонацій. Загальновідомі теми, які в джазі виконуються найбільш часто, називаються стандартами, значна кількість з яких — це популярні пісні, мелодії з кінофільмів і театральних вистав, створені в 20-50-х роках. Батьківщиною джазу є Новий Орлеан (новоорлеанський стиль), але незабаром сформувався чигагський та нью-йоркський джазові стилі.

Першими видатними джазовими музикантами є Луї Армстронг (1901-1971), Бені Гудмен (1909-1986), Дюк Еллінгтон (1899-1974), Глен Міллер (1904-1944). 30 роки ХХ ст. — «золота епоха свінгу», коли народились великі джазові оркестри (біг бенди). У 40-50 роках ХХ ст. джаз уходить з танцювальних майданчиків та інтелектуалізується, так виникає новий стиль — бібоп, засновниками якого були Діззі Гіллеспі (1917-1993) і Чарлі Паркер (1920-1955). Серед вокалістів — королева блюзу Біллі Холідей (1915-1959) та перша леді джазу Елла Фіцджеральд (1917-1996).

Зірки бібопу: піаністи Еррол Гарнер (1923-1977), Оскар Пітерсон (1925-2007), Телоніус Монк (1917-1973), саксофоніст Джон Колтрейн (1926-1967), гітаристи Барні Кессел (1923-2004), Джо Пасс (1929-1994). Пізніше виник кул-джаз, видатними представниками якого є піаністи Білл Еванс (1929-1980), Дейв Брубек (1920-2012), трубоч Майлз Дейвіс (1926-1991). З 70 роки ХХ ст. популярними стають фьюжн, джаз-рок, фрі-джаз, смус-джаз та ін.: піаністи Чик Корія (нар. у 1941), Дейв Грузін (нар. у 1934), Кіт Джарретт (нар у 1945), трубочі Артуро Сандовал (нар. у 1949), Вінстон Марсаліс (нар у 1961), саксофоніст Арт Портер (1961-1996), гітарист Бі Бі Кінг (1925-2015), Енвер Ізмайлов (нар у 1955), арфіст Андреас Волленвайдер (нар. у 1953), вокалісти Ел Джерро (1940-2017), Боббі Макферрін (нар. у 1950). В надрах джазу і блюзу на початку 60 років ХХ ст. народилася рок музика.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/ла б.	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ I. Становлення і розвиток західноєвропейського музичного мистецтва до XIX століття					
Тема 1. Становлення і розвиток західноєвропейського музичного мистецтва до XVII століття		2	4	2	6
Тема 2. Музична культура Відродження		2	6	2	6
Тема 3. Музична культура Німеччини у період XVII – початку XVIII століття. Творчий доробок Г. Генделя. Характерні риси композиторського стилю І.С. Баха		4	6	4	6
Тема 4. Віденська класична школа. Й.Гайдн – засновник сонатно-симфонічного циклу		2	6	2	6
Тема 5. В. Моцарт – реформатор оперного жанру. Інструментальна творчість композитора		2	4	2	6
Тема 6. Образна тематика інструментальної спадщини Л. Бетховена		2	6	2	6
Разом за розділом I		14	32	14	36
Залік					
Розділ II. Мистецькі течії у західноєвропейській музиці XIX – XX століть					
Тема 1. Шуберт – перший композитор романтик		2	4	2	6
Тема 2. Шуман – майстер музичного портрету музичного виховання		2	6	2	6
Тема 3. Шопен – засновник польської класичної музики		2	4	2	6
Тема 4. Розквіт фортепіанних жанрів у XIX столітті як результат активізації концертно-виконавської діяльності композиторів		4	6	4	6
Тема 5. Музична культура Франції XIX століття		2	4	2	6
Тема 6. Імпресіонізм в творчості К. Дебюссі		2	6	2	6
Тема 7. Західноєвропейський авангард XX століття		4	6	4	6
Разом за розділом II		18	36	18	42
Залік					
Розділ III. Становлення та розвиток російського музичного мистецтва					
Тема 1. Шляхи розвитку російського музичного мистецтва до XIX століття. М. Глінка – засновник російської класичної музики.		2	4	2	8
Тема 2. Прогресивна діяльність музичного гуртка «Могутня купка». Провідні жанри творчої спадщини П. Чайковського.		4	6	2	6
Тема 3. Провідні жанри творчого доробку С. Прокоф'єва, Д. Шостаковича.		4	4	2	6
Разом за розділом III		10	14	6	20
Залік					
Розділ IV. Музика другої половини – початку XXI століть					
Тема 1. Тональність в музиці XX-XXI століть		2	4	2	6
Тема 2. Модальність в музиці XX-XXI століть		2	6	2	6

Тема 3. Серійність та серіальність в музиці XX-XXI століть		4	4	2	6
Тема 4. Алеаторіка та сонористика в музиці XX-XXI століть		2	6	2	6
Тема 5. Полістилістика в музиці XX-XXI століть		2	4	2	6
Тема 6. Електронна та електроакустична музика		4	6	2	6
Тема 7. Синтез мистецтв як новітня тенденція культури XX-XXI століть		4	6	4	6
Тема 8. Джазова та рок-музика		4	6	4	6
Разом за розділом 4		24	42	20	48
Екзамен					
Усього годин		66	124	58	146

4. Організація самостійної роботи студентів

4.1. Підготовка до семінарських та практичних (лабораторних) занять

Завдання для семінарських занять

Семінарське заняття 1

План

1. Охарактеризувати мистецтво аедів і рапсодів.
2. Навести приклади грецької лірики.
3. Визначити основні риси афінської трагедії.
4. Становлення нотації.
5. Формування жанрів церковної католицької музики в країнах Західної Європи (IV-VII століття нашої ери) – Італія, Франція, Іспанія.
6. Меса – основний жанр католицького богослужіння. 1. Музична педагогіка як теоретична й практична галузь гуманітарного знання.

Семінарське заняття 2.

План.

1. Ознайомлення з творчістю К. Монтеверді, Д. Фрескобальді, А. Кореллі, А. Вівальді (конспект біографій композиторів та список творів по жанрах з виділенням провідних).
2. Від давньогрецької трагедії до опери. Провідні оперні школи Італії.
3. Італійське bel canto.
4. Розвиток органної музики в контексті церковного богослужіння.
5. Скрипкове мистецтво – кульмінація розвитку інструментального мистецтва Італії у XVII столітті.

Семінарське заняття 3.

План.

1. Ознайомлення з творчістю Й. Баха, Г. Генделя (конспект біографій композиторів та список творів по жанрах з виділенням провідних).
2. Кантатно-ораторіальний жанр в творчості Г. Генделя.
3. Інструментальна творчість Й. Баха.
4. Кантати, ораторії, пасіони Й.Баха.

Семінарське заняття 4.

План.

1. Життєвий шлях Й.Гайдна (конспект біографії композитора та список творів по жанрах з виділенням провідних).
2. Кантатно-ораторіальний жанр в творчості Й. Гайдна.
3. Камерно-інструментальна творчість Й. Гайдна.

Семінарське заняття 5.

План.

1. Життєвий шлях В. Моцарта (конспект біографії композитора та список творів по

жанрах з виділенням провідних).

2. В. Моцарт – реформатор оперного жанру. Розбір опери «Весілля Фігаро» (історія написання, структура, діючі особи та їх музичні характеристики);

3. Жанри інструментальної музики А. Моцарта;

4. Меса в творчості композитора.

Семінарське заняття 6

План

1. Життєвий шлях композитора (конспект біографії та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Сонатно-симфонічний цикл у творчості Л. Бетховена.

3. Історія написання «Місячної сонати».

4. Тематизм симфонічної творчості Л. Бетховен.

Семінарське заняття 7

План

1. Пісні з циклів та окремі вокальні мініатюри на слова німецьких поетів (за вибором студента).

2. Фортепіанні мініатюри (за вибором студента).

3. «Незакінчена симфонія»

4. Сонати (за вибором студента).

Семінарське заняття 8

План

1. Життєвий шлях композитора (конспект біографії та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Загальна характеристика вокальних циклів Р. Шумана

3. Образна тематика фортепіанної творчості композитора.

Семінарське заняття 9

План

1. Життєвий шлях композитора (конспект біографії та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Образна тематика фортепіанної творчості композитора.

3. Фортепіанна мініатюра в творчості Ф. Шопена (розмаїття жанрів).

Семінарське заняття 10

План

1. Життєвий шлях композиторів (конспект біографії та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Образна тематика фортепіанної творчості композиторів.

3. Фортепіанна мініатюра в творчості Е. Гріга.

4. Фортепіанний концерт ля мінор.

5. Симфонічна сюїта «Пер Гюнт»

6. Імпровізаційність у фортепіанній музиці Ф. Ліста.

7. Оркестрові твори Ф. Ліста.

Семінарське заняття 11

План

1. Життєвий шлях композиторів (конспект біографії та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Історія написання одного з творів композиторів (за вибором студента)

Семінарське заняття 12

План

1. Імпресіонізм як художній напрям у мистецтві кінця XIX – початку XX століття.

2. Ознайомлення з творчістю. К. Дебюссі, М. Равеля (конспект біографій композиторів та список творів по жанрах із виділенням провідних).

3. Особливості музичної мови композиторів-імпресіоністів.

4. Проаналізувати цикл фортепіанних п'єс «Дитячий куточок» К. Дебюссі.

Семінарське заняття 13

План

1. Ознайомлення з творчістю. Д. Мійо, Ф. Пуленка. А. Шенберга, К. Штокхаузена, Д. Лігетті (конспект біографій композиторів та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. А. Шенберг – композитор нового покоління.

3. Додекафонія – новий спосіб музичного письма.

4. Експерименти в музиці ХХ століття. К. Штокхаузен, Д. Лігетті

5. Спілка французьких композиторів – Група «шести».

Семінарське заняття 14

План

1. Ознайомлення з творчістю М. Глінки. (конспект біографії композитора та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Симфонічна творчість М.Глінки. Іспанські увертюри. Камаринська, Вальс-фантазія.

3. Історія написання опер М. Глінки «Іван Сусанін» та «Руслан і Людмила».

4. Романси.

Семінарське заняття 15

План

1. Ознайомлення з творчістю композиторів Могутньої купки (конспект біографій композиторів та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Інструментальна творчість М. Балакирева.

3. М. Мусоргський: історія написання опери «Борис Годунов», «Картинки з виставки».

4. О. Бородин: історія написання опери «Князь Ігор».

5. М. Римський-Корсаков опери «Снігуронька», «Царева наречена» (історії створення).

6. П. Чайковський історія написання «Дитячого альбому» та циклу «Пори року», опери «Євгеній Онегін», симфоній 4, 6.

Семінарське заняття 16

План

1. Ознайомлення з творчістю композиторів (конспект біографій та список творів по жанрах з виділенням провідних).

2. Історія написання балету «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва.

3. Інструментальна творчість С. Прокоф'єва.

4. Історія написання «Ленінградської симфонії» Д. Шостаковича, опери «Катерина Ізмайлова»

Практичне заняття 1

Розбір творів

1. Григоріанські піснеспіви, хорали (за вибором).

2. Приклади мистецтва трубадурів.

Практичне заняття 2

Розбір творів

1. Уривки з опер К. Монтеверді;

2. Мадригали італійських композиторів;

3. Органні твори Дж. Фрескобальді.

4. Концерти А. Вівальді, А. Кореллі.

5. Мадригали та уривки з опер К. Монтеверді.

Практичне заняття 3

Розбір творів

1. Бах І. Хроматична токато і fuga d moll, інвенції (чотири за вибором студента), прелюдія і fuga (C dur, c moll, B dur) з першого тому Добре темперованого клавіру та f moll з другого тому ДТК, Італійський концерт, Брандербурський концерт №3, хоральні прелюдії,

«Пристрасті за Матфієм» (уривки), «Пристрасті за Іоанном» (уривки).

2. Гендель «Музика на воді», «Музика феєрверку. Ораторія «Месія».

Практичне заняття 4

Розбір творів

1. Симфонія № 104.
2. Ораторія «Створення світу» (уривки).
3. Сонати Й.Гайдна (за вибором).

Практичне заняття 5

Розбір творів

1. В. Моцарт опера «Весілля Фігаро»;
2. Симонія № 40;
3. Сонати № 5, 15;
4. «Маленька нічна серенада»;
5. Реквієм.

Практичне заняття 6

Розбір творів

1. Л. Бетховен Сонати № 8, 14, 17, 23.
2. Симфонії 5, 6, 9.
3. Увертюра «Егмонт».

Практичне заняття 7

Розбір творів

1. Пісні з циклів та окремі вокальні мініатюри на слова німецьких поетів (за вибором студента).

2. Фортепіанні мініатюри (за вибором студента).
3. «Незакінчена симфонія»
4. Сонати (за вибором студента).

Практичне заняття 8

Розбір творів

1. Пісні з циклів та окремі вокальні мініатюри на слова німецьких поетів (за вибором студента).

2. Фортепіанні цикли мініатюр (за вибором студента).
3. Віденський карнавал.
4. Симфонічні етюди.

Практичне заняття 9

Розбір творів

1. Фортепіанні твори Ф. Шопена різних жанрів (за вибором студента)

Практичне заняття 10

Розбір творів

1. Фортепіанні твори Ф. Ліста та Е. Гріга різних жанрів (за вибором студента).
2. Гріг Е. «Пер Гюнт». Ліричні п'єси, Фортепіанний концерт a moll.
3. Ф. Ліст Рапсодії (за вибором студента).

Практичне заняття 11

Розбір творів

1. Ж Оффенбах уривки з оперет (за вибором студента).
2. Ш. Гуно опера «Фауст» (уривки).
3. Ж. Бізе опера «Кармен» (уривки).
4. С. Франк прелюдія, fuga варіації.
5. К. Сенс-Санс Фортепіанний концерт №2, «Карнавал тварин».

Практичне заняття 12

Розбір творів

1. Дебюссі К. «Море», «Місячне сяйво», прелюдії, «Дитячий куточок».
2. Равель М. «Болеро», «Хореографічний вальс».

Практичне заняття 13

Розбір творів

1. Твори Д. Мійо, Ф. Пуленка, А. Шенберга, К. Штокхаузена, Д. Лігеті (за вибором студента).

Практичне заняття 14

Розбір творів

1. Опера М. Глінки «Іван Сусанін» (уривки)
2. Опера М. Глінки «Руслан і Людмила» (уривки).
3. «Камаринська», Іспанські увертюри, Вальс-фантазія.
4. Романси (за вибором студента).

Практичне заняття 15

Розбір творів

1. М. Балакіревіч «Ісламей».
2. Мусоргський опера «Борис Годунов» (уривки), «Картинки з виставки», «Іванова ніч на Лисій горі», романси (за вибором студента).
3. Опера «Князь Ігор» О. Бородіна (уривки).
4. М. Римський-Корсаков опери «Снігуронька», «Царева наречена» (уривки).
5. П. Чайковський «Дитячий альбом» та цикл «Пори року», опера «Євгеній Онєгін» (уривки), симфонії № 4,6.

Практичне заняття 16

Розбір творів

1. Балет «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва.
2. Симфонія №7, «Швидкоплинності» С. Прокоф'єва.
3. «Ленінградська симфонія» Д. Шостаковича, опера «Катерина Ізмайлова» (уривки).

4.2. Матеріали для самоконтролю

Твори для ознайомлення:

1. Бах І. прелюдія і fuga C dur, c moll з першого тому «Добре темперованого клавіру»;
2. Моцарт В. Симфонія № 40 (I частина);
3. Моцарт В. опера «Весілля Фігаро»;
4. Моцарт В. фортепіанна соната № 5;
5. Моцарт В. «Реквієм»;
6. Бетховен Л. Фортепіанні сонати № 8, 14;
7. Бетховен Л. увертюра «Егмонт»;
8. Бетховен Л. «Елізі»;
9. Бетховен Л. симфонія № 5 (I частина);
10. Шуберт Ф. «Лісовий цар», романси «Ave Maria»;
11. Шуберт Ф. Фортепіанні мініатюри (музичний момент, експромт, серенада);
12. Шуман Р. фортепіанний цикл «Метелики»;
13. Шопен Ф. мазурки (a moll, F dur op. 68 № 2, 3);
14. Шопен Ф. полонез (A dur);
15. Шопен Ф. етюд (№ 12, 13);
16. Шопен Ф. прелюдії (№ 4, 7);
17. Шопен Ф. ноктюрни (f moll, e moll);
18. Шопен Ф. вальси (cis moll, a moll, Es dur);
19. Верді Дж. «Травіата»;
20. Бізе Ж. «Кармен»;
21. Гріг Е. «Пер Гюнт»;
22. Глінка М. «Іван Сусанін»;
23. Глінка М. «Руслан і Людмила» (уривки);
24. Глінка М. «Камаринська»;
25. Глінка М. Романси: «Не щибечи соловейку», «Не спокушай мене», «Я пам'ятаю

- мить чудову», «В крові горить огонь бажання»;
26. Мусоргський М. «Борис Годунов»;
 27. Мусоргський М. «Картинки з виставки» (2 на вибір студента);
 28. Бородін О. «Князь Ігор»;
 29. Бородін О. Романс «Для берегов отчизны дальній», «Спящая княжна»;
 30. Римський-Корсаков М. «Снігуронька» (уривки);
 31. Римський-Корсаков М. Опера «Царева наречена»;
 32. Римський-Корсаков М. «Шехеразада»;
 33. Чайковський П. «Євгеній Онєгін»;
 34. Чайковський П. симфонії № 4, 6;
 35. Чайковський П. Балет «Лускунчик» (уривки);
 36. Чайковський П. «Пори року»;
 37. Римський-Корсаков М. Романси: «О чем в тиши ночей»;
 38. Чайковський П. «Ни слова, о друг мой!»;
 39. Рахманінов С. Романси: «Бузок», «Проходить все», «Сон», «Весняні води», «Острівець»;
 40. Прокоф'єв С. «Ромео і Джульєтта»;
 41. Прокоф'єв С. «Швидкоплинності» (2 на вибір студента);
 42. Шостакович Д. «Ленінградська» симфонія» (1 част.).

4.3. Індивідуальні завдання

1. Складання карток тестового контролю (за основними теоретичними положеннями модулю).
2. Запис музичної вікторини (аудіо-, CD- за вибором).
3. Розроблення та демонстрація сценарію-презентації певної музичної епохи або творчості композитора (з використанням музичних записів, репродукцій картин, Інтернет-сайтів).
4. Написання реферату (з нотним додатком) (тема - за вибором).
5. Укладання папки наочного навчального матеріалу для вивчення творчості окремого композитора (портрет, ілюстративний матеріал, макети тем музичних фрагментів).
6. Проведення лекції-концерту з тематики навчального курсу.

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Поняття "музична культура". Сутність і структура музичної культури.
2. Музичне мистецтво стародавніх цивілізацій (Шумеро-Вавілонські царства, Єгипет) – якісно новий етап музично-історичного процесу.
3. Музична культура античності.
4. Місце і функції музики в культурі Давньої Греції
5. Роль музики в давньогрецькому театрі. Особливі функції хору.
6. Періодизація культури Середньовіччя. Проблеми формування нової свідомості.
7. Західноєвропейське середньовіччя та основні шляхи розвитку його музичної культури.
8. Місце та функції музики в епоху Середньовіччя.
9. Загальна характеристика музичної культури Ренесансу.
10. «Високий» Ренесанс у музиці XVI ст. Музика часу бароко: стиль, естетика.
11. Музична культура XVIII століття.
12. І.С.Бах, Г.Ф.Гендель та сучасники: проблеми розуміння творчих відкриттів.
13. Розвиток оперного мистецтва Європи у XVIII ст.
14. Загальна характеристика художньо-естетичного напрямку «класицизм» в музиці.
15. Естетика класицизму: основні етапи становлення та розвитку.
16. Віденська класична школа. Х.В.Глюк. Ф.Й.Гайдн. В.А.Моцарт. Л.В.Бетховен
17. Людвіг ван Бетховен. Композитор і його епоха. Основні етапи творчості, провідні

жанри, особливості музичного мислення.

18. Романтизм в музичному мистецтві.
19. Ф. Шуберт як представник романтизму. Характерні риси стилю композитора (жанри, образи, музична мова).
20. Музична культура Німеччини та Австрії часу романтизму. Ф. Шуберт, Карл Марія Вебер, Р. Шуман.
21. Національні композиторські школи 2-ої половини XIX століття.
22. Музична культура Польщі. Естетика та музичний стиль Ф.Шопена
23. Музична культура Німеччини другої половини 19 ст. Естетика та філософія творчості Ріхарда Вагнера.
24. Музична культура Угорщини. Ференц Ліст.
25. Італійський музичний театр. Джузеппе Верді.
26. Музична культура Чехії. Бедржих Сметана, Антонін Дворжак.
27. Музична культура Норвегії. Едвард Гріг.
28. Російська музична культура 1-ї половини 19 ст.
29. Михайло Іванович Глінка. Історичне значення творчості.
30. Російська музична культура у 60-х – 70-х р.р. 19 ст. «Могутня купка» – естетика та художнє мислення.
31. Творча постать П. Чайковського. Риси стилю. Основні жанри. Вклад у розвиток світового музичного мистецтва.
32. Особливості музично-історичного розвитку російської музики наприкінці XIX – на початку XX сторіччя.
33. Значення творчості С. Рахманінова та О.Скрябіна для музичної культури XX століття.
34. Основні етапи розвитку української музики.
35. Основні тенденції розвитку української музичної культури в XX столітті.
36. Жанрово-стильові тенденції розвитку української музики в XX столітті.
37. Українська хорова композиторська школа: її роль, новації та традиції.
38. Музична естетика імпресіонізму. Клод Дебюссі.
39. Експресіонізм в музиці.
40. Особливості переломлення неокласичних тенденцій в національних музичних школах (Німеччина, Франція, Італія, Росія).
41. Сучасна музика: стиль, техніка, ідеологія.
42. Основні тенденції розвитку музичної культури Західної Європи на рубежі XIX-XX ст. Нові національні музичні школи.

5. Критерії та система оцінювання результатів навчання

	Вид роботи і критерії оцінювання	Кількість балів
.	Участь у семінарі: <ul style="list-style-type: none">• підготовка (наявність конспекту, тез, знання основних понять);• активність;• креативність та ініціатива.	5 балів – одне заняття; денна форма навчання – до 40 балів;
.	Завдання самостійної роботи репродуктивного рівня: <ul style="list-style-type: none">• повнота, послідовність і точність викладу.	2 бали – одне завдання
.	Завдання самостійної роботи творчо-критичного рівня: <ul style="list-style-type: none">• повнота, послідовність і точність викладу;• презентація і обґрунтування власної думки з проблеми;• креативність і оригінальність виконання.	10 балів – одне завдання
.	Екзамен <ul style="list-style-type: none">• повнота, послідовність і точність викладу;• презентація і обґрунтування власної думки з проблеми;• креативність і оригінальність мислення.	До 40 балів
	Разом:	100 балів

5.1. Політика курсу

Звертається особлива увага на відвідування студентами занять (за це здобувач освіти отримує перших 50 балів), підготовку запропонованих завдань самостійної роботи, участь у конкурсі «Найкраще запитання до викладача» на кожному занятті, творчий підхід до вирішення проблемних ситуацій, вміння застосовувати теоретичні знання при накресленні (моделюванні) шляхів розв'язання таких ситуацій, активна участь у мікровикладаннях (ділових іграх), де передусім оцінюється вміння активізувати навчально-пізнавальну діяльність учасників педагогічної гри, зокрема шляхом постановки проблемних запитань до виконавців тих чи інших ролей.

5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Розділ 1						Розділ 2							Розділ 3			Розділ 4								Модул. контр.	Підс. контроль (екзамен)	Сума
Поточний контроль						Поточний контроль							Поточний контроль			Поточний контроль										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	40	100

5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

- Бодак Я. Історія західноєвропейської музики від найдавніших часів до XVII століття: Навчальний посібник. Дрогобич : Коло, 2017. 280 с.
- Дідич С. Історія західноєвропейської музики: навчальний посібник. Кіровоград : МОН України, 2005. 226 с.
- Каплієнко-Ілюк Ю.В. Історія світової музики : навчальний посібник. Чернівці : Місто, 2015. 240с.
- Медриш І. Світова музична література: Підручник. Вип.1. Чернівці : Місто, 2016. 280 с.
- Медриш І. Світова музична література: підручник. Вип. 2. Чернівці : Місто, 2020. 448 с.
- Павлишин С. Музика двадцятого століття: навч. Пос. Львів : Бак, 2005. 232 с.
- Фількевич Г.М. Всесвітня історія музики / Навчальний посібник. Київ : Стило, 2006.
- Чернова І.В., Горман О.П. Зарубіжна музика: історія, стилі, напрями: навчальний посібник. Львів : НАСВ, 2016. 246 с.

Додаткові

- Гукова В. В. Світова музична література. Перший рік навчання / В.В.Гукова. - К. : Мелосвіт, 2006. 285 с
- Епохи історії музики в окремих викладах: В 2 ч. / Пер. з нім. та ред.- упор. Ю.Є.Семенов. Ч.1. Арс-антика, Арс-нова, Гуманізм. Ренесанс. Одеса : «Будівельник», 2003. – 188 с.
- Епохи історії музики в окремих викладах: В 2 ч. / Пер. з нім. та ред.-упор.

- Ю.Є.Семенов. Ч.2. Бароко, Класика, Романтика, Нова музика. Одеса : «Будівельник», 2004. 240 с.
12. Зав'ялова О. Історія західноєвропейської музики: навчальний посібник. Суми : Сумський державний педагогічний університет ім. А. Макаренка, 2003.
13. Кашкадамова Н. Історія фортепіанного мистецтва XIX сторіччя: Підручник. Тернопіль : АСТОН, 2006. 608 с
14. Савицька Н. Хронос композиторської життєтворчості. / Н. Савицька. - Львівська національна музична академія М.В. Лисенка. Львів : Сполум, 2008. 320 с.
15. Семікозов А. Опера та інструментальна музика в Італії першої половини XVII століття : розбіжності функціонування та аспекти взаємодії. *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського* : наук. журн. Київ, 2012. № 1 (14). С. 155 – 16.
16. Чернова І.В. Історія зарубіжної музики: Американські композитори XX століття: Навч. посібник. Львів. 2010. 128 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://nbuv.gov.ua>

Доповнення та зміни, внесені до робочої програми